

STADSHOLMEN

KATARINABACKEN 9

Höga stigen 7

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

BOSTADSHUSET MED FASADER I SLÄTPUTS OCH PROFILERADE FRISER. FOTO. J MALMBERG

Katarinabacken 9 uppfördes under 1860-talet, är karaktäristisk för sin tids hyreshusbyggande och representerar en lägre borgerlig boendemiljö. Antalet bevarade byggnader från årtiondena omkring 1800-talets mitt är relativt litet och huset har med sin bevarade volym och tidstypiska fasadutformning betydelse för gaturummets karaktär.

Området präglas av blandad bebyggelse från olika epoker. Tillsammans visar husen tydligt på den byggnadshistoriska förändring som skett och berättar samtidigt om äldre levnadsförhållanden. I Katarinabacken 9 finns invändiga äldre delar och detaljer bevarade såsom bland annat trapphusets halvfranska pardörrar och foder, kalkstengolv och lägenheternas kakelugnar.

Katarinabacken 9 är grönvärderad enligt Stadsmu-

seets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt vid 1600-talets slut. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

ÄLDRE JÄRNDÖRR TILL KÄLLAREN. FOTO. J MALMBERG.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under 1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över byggandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under

århundradets senare del och 1900-talets första årtienden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring 1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider.

URSPRUNGLIG PARDÖRR I TRAPPHUSET MED SPRÖJSADE GLAS OCH ÖVERLJUSFÖNSTER SAMT DEL AV DEN URSPRUNGLIGA FOTPANELEN FOTO. J MALMBERG.

Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

HISTORIK

Gata med många namn

Katarinabacken 9 uppfördes i en tid som föregåtts av misär, bostadsbrist och ytterst lite bostadsbyggande. Under 1850- och 60 talet kom ett litet uppsving och några hus uppfördes i Katarina församling. Husen uppfördes som hyreshus av enskilda byggherrar och det förekom även att byggherren bodde i huset.

Tomten för Katarinabacken 9 har en oklar byggnadshistoria men de oregelbundna gatusträckningarna har uppstått tidigt. Höga stigen betecknades år 1782 som ”en smal Gång-wäg, Kattrackare Gränden kallad”. Detta irriterade dock ägaren av en intilliggande gård, som önskade att dess ”fula namn måtte ändras till Glasbruksgränden”. Myndigheterna övervägde önskemålet men kom istället fram till namnet Fjellgatan år 1872. Motiveringen var grändens ”egenskap av brant backe” och ”namnet af ett angränsande kvarter” det vill säga Höga stigen. År 1885 fick gatan namnet Stigen och Höga stigen år 1919.

PARDÖRR I TRAPPHUSET MED ÖVERLJUSFÖNSTER OCH KALKSTENSGOLV. FOTO. J MALMBERG.

Det nya huset

Den nuvarande byggnaden uppfördes år 1866 av sten efter ritningar av arkitekt C Tolff. Byggherre var Handlande Johan Lindqvist. Huset uppfördes i tre våningar med välvd källare och vind. Mot gården låg en fyrsidig trappbyggnad. Yttertakets var enkelt och täckt med tegel och plåtgarneringar. Huset gavs en tidstypisk, enkel slätputsad fasad, stora fönster med innanfönster, tvär- och mittpost med två lufter avdelade med spröjs. Alla ytterdörrar var av trä och försågs med glas. På gården uppfördes ett uthus av trä med sex avträden.

Invändigt inreddes huset med lokaler på bottenvåningen. Till höger om trapphuset låg ett rum med järnkamin med utgång till gatan. Till vänster om

trapphuset låg ett rum med kakelugn och ett kök med spis. Från ett av rummen fanns utgång mot gatan. På bottenvåningen fanns även ett kök med järnspis som kunde nås från gården och ett kallrum med utgång mot gatan. Övriga våningsplan hade en lägenhet per plan. I brandförsäkringshandlingar från tiden kan man läsa att husets lägenheter inreddes med tapeter, fotpaneler, flygeldörrar, kakelugnar, putsade tak och åtskilliga garderober. Köken var utrustade med järnspis väggfasta skåp och skafferier samt ett kök med kakelbeklädd spis och järnhäll. Trapphuset inreddes med planstensgolv, bröstpaneler och limfärgade väggar. Den tredje våningens vilplan hade dock brädgolv och ett väggfast skåp. Genom trapphuset kunde man nå gården. På vinden förlades flertalet förråd.

URSPRUNGLIG KAKELUGN OCH BRÄDGLV I LÄGENHET.
FOTO. J MALMBERG.

Ägare och hyresgäster

Huset på Katarinabacken 9 bytte ägare flera gånger under de första decennierna. Tidiga ägare, efter byggherren Johan Lindqvist, var bland annat skräddaren P G Södergren, åkaren C A Lindstedt och muraren Hallongren. År 1882 köpte änkefru Johanna Gustafsson fastigheten och bodde i huset fram till hon sålde det till änkefru Augusta Kühl år 1905. Under Kühls regi skedde några mindre förändringar i huset, bland annat satte hon in en trappa mellan bottenvåningen och ett rum i våning 1 trappa. Trappan har senare tagits bort. Stockholms stad tog

över fastigheten år 1915 efter änkefru A Kühl och ägs numera av Stadsholmen. Huset har genom åren bebotts av många olika hyresgäster, även dess ägare. Bland hyresgäster har funnits bokhållare, ångfartygsbefälhavare och fiskhandlare.

Upprustning och renovering

Byggnaden genomgick en modernisering och renovering år 1977. Utvändigt skedde en fönsterrenovering och upptagning av en ny fönsteröppning mot gården. Invändigt installerades badrum och kapprum på varje plan. Nya kök inreddes och förlades i nya rum.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden består av tre våningar, källare och inredd vind under plåttak. Fasaden avdelas av tre profilerade friser samt en kraftig profilerad takfot. Byggnaden är 12 fönsteraxlar bred. Bottenvåningens och den andra våningens fönster har en större dimension än den övre våningen. De nuvarande fönstren renoverades under 1970-talet med karaktär likt ursprungliga. Mot gatan har de två ursprungliga lokalentréerna satts igen, idag finns endast trapphusets entré mot gatan samt en entré till bottenvåningens lokal. Båda entrépartierna är indragna i fasadlivet och är utförda som fyllningsdörrar i trä med överljusfönster.

Interiör

Trapphuset har äldre kalkstensgolv, pardörrar och foder av 1800-talstyp samt kalkstenstrappa. Väggar och tak är putsade. Några dörrar har bevarade beslag och gångjärn av 1800-talstyp. Dörr till källare och

vind är ursprunglig av svartmålat järn men med nya beslag. Bottenvåningen innehåller en lokal och övriga våningar upptas av en lägenhet per plan. Av äldre inredning finns i huvudsak kakelugn i nyrenässanstil, halvfranska dörrar av 1800-talstyp, äldre brädgolv och takrosetter bevarade. Det finns även delar av äldre golvpanel. Planlösningarna är i huvudsak intakta med rum i fil, även om inredandet av badrum och kök under 1970-talet har medfört vissa förändringar.

Gårdstomt

Gården är liten och har en trekantig form. Den är asfalterad och omgiven av trästaket, mot gården till Svartensgatan 31 med en grind och trärappa. Gården rustades med ny markläggning under 1970-talet. I brandförsäkringshandlingar från 1873 nämns att det på gården låg en byggnad av resvirke och bräder mot östra tomtgränsen. Den var täckt av ett enkelt plåttak och inrymde sex avträden och en bod.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.